

*Балдинюк Володимир Васильович,
кандидат юридичних наук*

ОБХІД ЗАКОНУ В МІЖНАРОДНОМУ ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Анотація: Проблема обходу закону на вустах вчених не одне століття. Питання обходу закону виникають в тих сферах, де особа має право проявляти свою волю щодо вибору юрисдикції. При цьому, таке волевиявлення стосується і локалізації відносин шляхом або переміщення в певну країну або через автономію волі, і створення певного іноземного елемента, з яким буде пов'язаний колізійний вибір. Йде мова про використання привілеїв щодо приватних свобод та волевиявлення в приватному праві, де поняття обходу закону прагне віднайти своє місце. Однак, разом з тим, за своїм духом приватне праве надає особам велику приватно-правову свободу. Сьогодні вчені мають протилежно різні погляди на цю проблему. Доктрина не містить однозначного юридичного визначення поняття обходу закону в МПрП, а законодавство деяких країн взагалі не містить відповідних положень. Обхід закону може мати місце тільки в сфері міжнародній приватноправовій, або й в національній правовій матерії. В статті проаналізовані випадки обходу закону; систематизовано і проаналізовано підходи вчених до визначення суті проблеми обходу закону, до формулювання поняття обходу закону (із зазначенням про предмет обходу закону).

Ключові слова: обхід закону в міжнародному приватному праві, дія колізійної норм, проблеми дії колізійної норми, міжнародне приватне право, поняття обходу закону, проблема обходу закону.

Існують випадки, коли регулювання за внутрішнім правом або результати такого регулювання перешкоджають певним особам в реалізації їх

приватних інтересів. Зацікавлені особи відшуковують шлях вправно уникнути такого регулювання, і вони використовують норми МПрП. Однак, разом з тим, Perroud слушно ставить питання: “припускаючи природу обходу закону, чи можна прийняти, що сторони могли б, таким чином, вміло використовуючи міжнародне право, “переміститися” під сферу дії іноземного закону за своїм вибором?” – питання про принцип автономії волі в МПрП.

Обхід закону може «представитися» перед всіма правовими системами як елемент прив’язки, що залежить від волі сторін. Класичним прикладом є питання національності, елемент прив’язки до особистого статусу: обирають іноземну національність для того, щоб уникнути заборони особистого закону. Такий випадок зустрічається часто, зокрема, в відомій справі принцеси Бофремонт (Bauffremont), яка натуралізувалася в герцогстві Saxe – Altembourg, після чого вона розлучилася по законам цього герцогства і одружилася з принцом Бібеско в Берліні. Таке розлучення та одруження не були визнаними французьким законом.

В системі, що має прив’язку по визначенню особистого статусу до закону місця проживання, обхід закону має місце найчастіше. Змінити місце проживання легше ніж змінити національність. Особистий статут в деяких країнах визначається за приналежністю до релігії. Тут також не уникнути обходу закону. Суд Сирії відмовив християнину, що прийняв мусульманську віру, в праві припинити виконання рішення, по якому останній повинен виплачувати аліменти своїй колишній дружині, тому що така “конверсія” (тобто, зміна віросповідання) має за мету тільки уникнути вказаного зобов’язання.¹ Тут маємо обхід закону в сфері інтерперсонального колізійного регулювання. На підтвердження обходу закону в сфері сімейно-

¹ 12 juin 1925, R. 1926.84. V. de meme au Liban Cass. 29 september 1955, J. 1961.174, note Gannage pour un chretien du rite maronite demandant le divorce après passage a l’orthodoxie; див. також: G.W. Bartholomew, Interpersonal Law, Int. and Comp. Law Q. 1952.325.

шлюбних відносин можна навести справу¹, що розглядалася в суді Зальцбурга в 1960 році.²

Має місце обхід закону і в сфері інтертемпоральних колізій. Наприклад, Рейхсгерихт 3 жовтня 1923 року визнав недійсною угоду, яка була вчинена в СРСР в порушення радянських законів валютного законодавства. За цією справою, в 1920 році в Петрограді одна особа продала іншій вексель з платежем в Нью-Йорку; для того щоб обійти заборону подібних угод, що були встановлені радянським законом, сторони зазначили дату складання векселя «заднім числом» (15 вересня 1917 року).

Обхід закону можна констатувати також в виборі фіктивної штаб – квартири підприємства чи товариства (щодо правового статусу юридичної особи) з метою уникнути норм закону країни, де вона інкорпорована реально.

Реальний статут може піддаватися обходу закону, по меншій мірі в тій сфері, що стосується майна рухомого: певне майно було транспортоване за кордон для того, щоб воно могло бути використано в такому режимі, який заборонений в країні звідки це майно було вивезено. В деяких країнах обхід закону найбільш розповсюджений в питаннях, що стосуються суден, внесених до реєстру в країнах з якими судновласники не мають ніякого відношення. Це здійснюється для того, щоб уникнути застосування “закону їх порту”.³ По іншому виглядає справа стосовно майна нерухомого, правове положення якого не надає можливості прибігати до обходу закону особам, які можливо були б в цьому зацікавлені. Колізійна прив’язка по питанням нерухомого майна бажає регулювання правового статусу такого майна за законом його місця знаходження.

¹ Див: Schwind F. La codification du droit international prive en Autriche // Revue de droit international et de droit compare. – 1977. – P. 361.

² В цій справі громадянка Австрії католицького віросповідання уклала в лондонській конторі реєстрації актів громадянського стану шлюб з громадянином Греції православного віросповідання без участі священика. При цьому, за грецьким правом на той час вимагалася церковна форма шлюбу, тобто шлюб мав бути укладений за участю православного або католицького священика.

³ Див. Pinto, Les pavillons de complaisance, J. 1960, P. 345.

Юридичні акти можуть містити обхід закону по своїй формі та змісту. Щодо форми, укладення шлюбного контракту за кордоном для уникнення “публічних” норм французького закону; такі союзи юриспруденція Франції, без вагань, анулює, не дивлячись на положення закону місця укладення шлюбного контракту¹. Обійти певний закон ще простіше виходячи із змістовних положень юридичного документу. Сторони, обходячи певний правопорядок, обумовлюють в самому контракті право, що застосовується до їх правовідносин.

В Англії, США з успіхом використовували принцип *locus regit actum* в цілях обходу вітчизняних заборонюючих законів.²

Враховуючи положення діючого законодавства України можна модулювати наступні випадки обходу закону³:

1) Юридична особа, яка має місце діяльності на території України, створюється українськими громадянами в одній із іноземних країн, де порядок створення, об’єм статутного фонду, податкові обов’язки тощо є більш вигідними для її учасників.

2) Громадяни України, не маючи перешкод до вступу в шлюб націлено виїжджають за кордон з релігійних причин та укладають там шлюб в формі обов’язкового церковного вінчання (не реєструючи його в державних органах).

3) Громадянин України набуває католицького віросповідання та виїжджає до Іспанії, де і одружується за церковними обрядами в церкві, обходячи українську заборону щодо шлюбного віку (подібного роду дії можуть мати місце і в рамках мусульманського або індуського релігійного канонічного права, зокрема в сфері спадкових відносин).

4) Громадянин України спеціально купує за кордоном нерухомість та виїжджає туди на постійне проживання з єдиною метою

¹ Н. Batiffol, P. Lagarde. Droit international prive. 6-eme edition, I tome, 1974, p. 464.

² Лунц Л.А. Курс международного частного права: в 3 т. – М.: Спарк, 2002. С. 293.

³ Приклади стосуються обходу і матеріальних, і колізійних норм.

уникнути положення українського законодавства щодо обов'язкової долі у спадковому майні, яка обмежує його спадкову волю в інтересах визначених законодавством осіб.

5) Учасники правочину укладають за кордоном договір форма якого та зміст відповідають вимогам права місця укладання (але не відповідають українському праву) і реалізуючи *lex voluntatis* підпорядковують такий правочин повністю місцю укладання або праву іншої іноземної країни.

6) За умисним наміром одного із подружжя застосувати до правових наслідків шлюбу, в тому числі, до майнових відносин подружжя, більш вигідні для себе положення, сім'я переселяється за кордон начебто з метою постійного проживання; після переїзду один із подружжя, який мав відповідний намір, починає процедуру розлучення.

7) Українська компанія-експортер, бажаючи застосування вигідного правопорядку щодо форми, змісту договорів та податків, створює юридичну особу в певній країні та «пропускає» через неї усі товари, що експортуються за кордон, таким чином, щоб безпосереднім продавцем такого товару кінцевому покупцю була створена іноземна юридична особа.

8) Фізична особа вносить до статутного фонду іноземної компанії, яку сама і створила, нерухомість на території України з тією метою, щоб продати за кордоном не саму нерухомість (речовий статут), а корпоративні права створеної компанії (зобов'язальний статут) та таким чином уникнути імперативних приписів українського законодавства щодо угод про купівлю-продаж нерухомості.

Здебільшого спостерігаємо, що питання обходу закону виникають в тих сферах, де особа має право виявити свою волю щодо вибору юрисдикції. При цьому, таке волевиявлення стосується і локалізації відносин шляхом або переміщення в певну країну або через автономію волі, і створення певного іноземного елемента, з яким буде пов'язаний колізійний вибір. Фактично, йде мова про використання привілеїв щодо приватних свобод та

волевиявлення в приватному праві. Однак, разом з тим за своїм духом приватне праве надає особам велику приватно-правову свободу.

Проблема обходу закону в МПрП є не новою. Її вік рахується століттями. Але і сьогодні вчені мають протилежно різні погляди на цю проблему.

Три століття тому Ulrich Huber писав в своїй роботі “De Conflictu Legum”: “Буває часто, що неповнолітні для того, щоб своє таємне кохання втілити в шлюб, відправляються в регіон, де згоди їх опікунів не потрібно...” І далі він відразу дає свою оцінку такому явищу: “Така процедура має руйнуючі наслідки для нашого власного законодавства і наші судді не зобов’язані правом людей ні визнавати такий шлюб, ні його наслідки”. Як можна визначити таку “...процедуру, що має руйнуючі наслідки..”?

З певним нерозумінням щодо цього явища висловився і англійський суддя Кренворт при розгляді справи *Edwards v. Hall*: «Я ніколи не розумів, що означає обхід парламентського закону; або цей закон розповсюджується на вас або ні. Якщо він на вас не розповсюджується, у вас є право обминати його, не підпадати під його заборону; якщо він на вас розповсюджується, то це треба сказати, і тоді те в чому полягають ваші дії - зрозуміло»¹

За А. Мурановим, поняття “обхід закону” із-за своєї суперечності та безперспективності виходить, взагалі, за межі юридичної термінології.² Поняття «обходу закону» в дійсний час представляє собою просто образний загальний (на русс. – соберательный) термін для визначення цілого ряду неправомірних дій, якими різними способами прагнуть надати видимість правомірності (обман, удаваність, мнимість, зловживання правом); простою совокупністю цих дій дане поняття вичерпується.³ І далі він зазначає, хоча поняття «обхід закону» і народилося в сфері права, піддалося певній

¹ 25 L.J. Ch. 84.

² А.И. Муранов. К вопросу об «обходе закона» в проекте раздела VII «Международное частное право» части третьей ГК РФ. С. 8.

³ Муранов А.И. «Обход закона» в международном частном праве: мнимость актуальности и надуманность проблем. – М. Законодательство, № 7, 2004. С.69.

еволюції, поступово втратило правовий зміст, і, на кінець, перейшло в навколоправову (русс. - околоправовую) сферу, в якій, власне, змішалось з політикою і повсякденним уявленням про право.¹

А. Філіппов, навпаки, вважає, що в МПрП, на відміну від матеріального права, є принаймні формальні підстави для обходу закону в ситуації, коли сторони самі обирають право для застосування. Вчений виводить висновок: немає жодних підстав вважати обхід закону «навколоправовим» поняттям, хоч можна сперечатися щодо конкретного змісту цього терміну й необхідності його застосування.²

Відповідно до визначення поняття «обходу закону» В. Кудашкіним, обхід закону це суб'єктивна підстава визнання недійсним угоди про застосовуване право.³

Радянський науковець Л.А. Лунц писав про обхід закону в МПрП: «Прив'язка до певного законодавства... інколи створюється штучно особами, які бажають уникнути застосування до їхніх правовідносин примусових законів...».⁴

Vetsch J. вважає, що обходом закону є образ дій, які порушують приписи закону не прямо, але підриваючи мету, на досягнення якої цей припис направлений.⁵

Іоффе О.С. до «обходу закону» прирівнює прийняття іноземця на постійну роботу під видом договору доручення робітника, посада якого штатним розкладом не передбачена (тобто, удавані дії).⁶

Відповідно до вчення Губера шлюб укладений з місцевим неповнолітнім за кордоном в порушення вимог відносно необхідності

¹ Там же.

² А.Г. Филиппов. Некоторые аспекты автономии воли в российском международном частном праве // Актуальные проблемы гражданского права. – М., 1998. С. 449.

³ Кудашкин В.В. Актуальные вопросы международного частного права. – М.: Волтерс Клувер, 2004. С. 49.

⁴ Лунц Л.А. Курс международного частного права. Общая часть. М., 1973. С. 333.

⁵ Vetsch J. Die Umgehung des Gesetzes. Zurich, 1917. S. 12.

⁶ О.С. Иоффе. Обязательственное право. М. 1975. С. 159.

погодження з опікунами, є обходом закону і повинен бути визнаний недійсним.¹

Доктрина не містить однозначного юридичного визначення поняття обходу закону в МПрП. В.Кисіль доречно відмітив, що “в сучасній доктрині та законодавчій практиці термін “обхід закону” має різні часом суперечливі тлумачення”². А.Муранов це пояснює так: «Ця невизначеність викликана внутрішньою для самого цього терміну причиною – дуже великим негативним об’ємом, якому було тісно в його рамках і який при досягненні правом певного рівня вирвався із них, утворивши нові негативні поняття, більш вузькі по об’єму»³

Найдетальніше дослідження проблеми обходу закону в МПрП містить французька доктрина. Більшість французьких вчених прихильні вважати, що обхід закону є одним із випадків застосування застереження *ordre public*. Як вони зазначали, функція застереження обходу закону полягає, згідно позитивного права, в захисті французького закону проти застосування іноземного закону, що може мати протиріччя встановлення влади Франції, її публічному порядку, роль якого може бути визначена в тому ж самому сенсі. Обхід закону є не що інше, як окремий (особливий) випадок публічного порядку, його особливість полягає в тому, що “соціальне хвилювання”, яке спричинило б застосування іноземного закону, “підступно” спровоковано окремими зацікавленими особами.⁴

Окрім домінуючої позиції в доктрині МПрП, існує думка, що обхід закону в МПрП це ситуація, при якій сторони не мали наміру уникнути застосування певного закону, а лише обрали норми, що не можуть регулювати ці правовідносини, бо вони (норми) призначені для інших

¹ Мережко А.А. Наука международного частного права: история и современность. – К.: Таксон, 2006. С. 86.

² В.І. Кисіль, Міжнародне приватне право: питання кодифікації. К., 2000. С. 206.

³ А.И. Муранов. К вопросу об «обходе закона» в проекте раздела VII «Международное частное право» части третьей ГК РФ. С. 5.

⁴ Bartin, *Etudes de droit international prive*, 1899, p. 247; Niboyet, *La fraude a la loi en droit international prive*, *Revue de droit international et de legislation compare*, 1926, p. 503; Verplaetse, *La fraude a la loi en droit international prive*, 1938.

правовідносин¹. Або кажуть що, обхід закону це найчастіше відхід сторін від обов'язкових для них імперативних норм закону². Дж.Мосс підтримує цю позицію, зазначаючи, що «вибір закону не повинен мати єдину мету – виключити імперативні норми, застосування яких в противному випадку було б обов'язковим»³

P.Lagarde висвітлюючи поняття та юридичну природу обходу закону в МПрП підкреслив, що поняття обходу закону містить в собі три критерії: вільне (тобто – те, яке залежить від волі особи) використання колізійних норм; намір обійти закон – такий намір є вузлом, серцевиною системи та пояснює протиріччя, які вона піднімає; і, згідно з традиційною юриспруденцією, питання обходу конкретного (французького) закону – питання обходу закону суду, власне, і повинно ставиться на розгляд, як вважає Lagarde.⁴

Разом з тим, на думку Л.Галенської, для встановлення факту обходу закону необхідні дві передумови, які б свідчили, по – перше, що правовідносини з іноземним елементом є вилученими із сфери правопорядку, якому вони за звичайних умов (тобто, за відсутності вибору права) підпорядковуються, й переданими під дію іншого правопорядку, вигіднішого за своїми приписами. І по – друге, що вибір здійснено штучно й свідомо, тобто присутній факт зловживання правом.

Із слів Л.Галенської випливає, що обхід закону може мати місце тільки в сфері міжнародній приватноправовій. Це підтримує і В.Кисіль, оскільки “очевидною є недоречність застосування цього терміну у сфері матеріально – правових відносин”, і далі: “обхід закону тут може означати порушення закону. Бо інакше як оминати закон?”⁵ Деякі автори все ж таки передбачають

¹ Муранов А.И. К вопросу об «обходе закона» в проекте раздела VII “Международное частное право” части третьей ГК РФ//Юрист. – 1997. - № 5. С. 3 – 8.

² Международное частное право: современные проблемы. С. 188 – 192.

³ Мосс Д.К. Автономия воли в практике международного коммерческого арбитража. – Институт государства и права РАН, 1996. – 81 с.

⁴ H. Batiffol, P. Lagarde. Droit international prive. 6-eme edition, I tome, 1974, p. 463.

⁵ В.І. Кисіль. Міжнародне приватне право: питання кодифікації. К., 2000. С. 206.

можливість обходу закону внутрішнього та зазначають, що, обхід закону, в тому сенсі який приписує йому МПрП, не повинен бути змішаний з публічним порядком – обхід закону та симуляція приписів внутрішнього порядку. Таким може бути, удавання одруження, здійсненого в Бельгії іноземцями, так зване “*mariages blancs*”, це, наприклад, шлюби, що були укладені євреями для того, щоб уникнути депортації під час світової війни. Це одруження укладено з метою отримання національності, наявність якої дозволяє вчинювати такі дії та користуватися такими правами, які заборонені іноземцям.¹

Тобто, мова йде про визнання недійсним одруження з метою уникнути певних правових обмежень, що мають місце в країні одруження, визнання нікчемними угод, що мають за ціль контрабанду та інше. Як вважають Vander Elst та Weser, це просте застосування правил внутрішнього закону, що стосуються публічного порядку, обходу закону та симуляції, але це не специфічна теорія МПрП.² А.Муранов³ також підтримує ту позицію, що «обхід закону» має місце у внутрішньому праві.⁴

Таким чином, за традиційною теорією «обходу закону» проблема обходу закону в МПрП полягає у використанні заінтересованими особами функцій колізійного регулювання на свій власний розсуд з метою 1) спровокувати застосування до своїх правовідносин матеріальних норм бажаного правопорядку і, таким чином, 2) уникнути дії небажаних норм іншого правопорядку, що обходиться; і це досягається шляхом умисного,

¹ Revue critique de jurisprudence belge, 1957, Bruxelles, p. 179, note Graulich.

² Raymond Vander Elste et Marta Weser, Droit international privé belge et droit conventionnel, I tome, conflits de lois, Bruxelles, 1983, p. 350.

³ Муранов А.И. «Обход закона» в международном частном праве: мнимость актуальности и надуманность проблем. – М. Законодательство, № 7, 2004. С.68.

⁴ Він зазначає, що концепція «обходу закону» може допускати три підходи. Перший підхід, не говорячи про наявність факту порушення суб'єктивними діями норм закону, передбачає оцінку таких дій з точки зору відповідності їх результату меті закону (з тим, щоб визначити їх недійсними). Другий – під поняттям «обходу закону» передбачається обман, удаваність, мнимість та зловживання правом (за яких неправомірність суб'єктивних дій не заперечується). Третій – до поняття «обходом закону» включають дії, які мають за мету свідоме створення суб'єктами права певного фактичного складу (або утримання від його створення) з метою забезпечення по відношенню до себе дію одного правового припису та(або) не допустити дію іншого (про цей підхід говорить і Vetsch J.) (приклад наводиться наступний: очікуючи на стягнення свого майна, боржник укладає угоду про його відчуження).

здебільшого, штучного створення відповідних підстав для застосування бажаних матеріальних норм відповідного бажаного правопорядку. Теорія «обходу закону» покликана протидіяти таким діям учасників цивільно-правового обороту.

Науковці визначають поняття обходу закону по різному. На наш погляд, поняття «обхід закону» - доцільно розглядати як такий соціально-правовий феномен, який несе в собі відпечаток дій учасників приватноправових відносин, ускладнених іноземним елементом, по використанню на свій лад і на свою користь методу правового регулювання МПрП, та який було впроваджено для забезпечення ефективної дії (застосування) норм МПрП.

Щодо предмету обходу закону, то за традиційною теорією «обходу закону», це є відносини, дії сторін спрямовані на обхід небажаних матеріальних норм відповідного правопорядку; а звідси, можна сказати, що об'єктом обходу закону, за традиційною теорією, вважається національне матеріальне право.

Є очевидним, що питання про обхід закону існує і невизначеність доктринальних підходів до його дефініції, предмету, об'єкту вносить певну інтригу та викликає науковий інтерес.

Балдинюк В. В. Обхід закону в Міжнародному приватному праві.

Анотація: Проблема обходу закону на вустах вчених не одне століття. Питання обходу закону виникають в тих сферах, де особа має право проявляти свою волю щодо вибору юрисдикції. При цьому, таке волевиявлення стосується і локалізації відносин шляхом або переміщення в певну країну або через автономію волі, і створення певного іноземного елемента, з яким буде пов'язаний колізійний вибір. Йде мова про використання привілеїв щодо приватних свобод та волевиявлення в приватному праві, де поняття обходу закону прагне віднайти своє місце. Однак, разом з тим, за своїм духом приватне праве надає особам велику приватно-правову свободу. Сьогодні

вчені мають протилежно різні погляди на цю проблему. Доктрина не містить однозначного юридичного визначення поняття обходу закону в МПрП, а законодавство деяких країн взагалі не містить відповідних положень. Обхід закону може мати місце тільки в сфері міжнародній приватноправовій, або й в національній правовій матерії. В статті проаналізовані випадки обходу закону; систематизовано і проаналізовано підходи вчених до визначення суті проблеми обходу закону, до формулювання поняття обходу закону (із зазначенням про предмет обходу закону).

Ключові слова: обхід закону в міжнародному приватному праві, дія колізійної норм, проблеми дії колізійної норми, міжнародне приватне право, поняття обходу закону, проблема обходу закону.

Балдинюк В. В. Обход закона в Международном частном праве.

Аннотация: Проблема обхода закона на устах ученых не одно столетие. Вопрос обхода закона возникают в тех сферах, где лицо имеет право проявлять свою волю по выбору юрисдикции. При этом, такое волеизъявление касается и локализации отношений путем или перемещения в определенную страну или через автономию воли, и создание определенного иностранного элемента, с которым будет связан коллизионный выбор. Речь идет об использовании привилегий в отношении частных свобод и волеизъявления в частном праве, где понятие обхода закона стремится найти свое место. Однако, вместе с тем, по духу частном праве предоставляет лицам большую частно-правовую свободу. Сегодня ученые противоположно разные взгляды на эту проблему. Доктрина не содержит однозначного юридического определения понятия обхода закона в МЧП, а законодательство некоторых стран вообще не содержит соответствующих положений. Обход закона может иметь место только в сфере международной частноправовой, или в национальной правовой материи. В статье проанализированы случаи обхода закона; систематизированы и проанализированы подходы ученых к определению сути

проблемы обхода закона, к формулировке понятия обхода закона (с указанием о предмете обхода закона).

Ключевые слова: обход закона в международном частном праве, действие коллизионной нормы, проблемы действия коллизионной нормы, международное частное право, понятие обхода закона, проблема обхода закона.

Baldinyuk VV Circumvention of the law in Private International Law.

Abstract: The problem of circumventing the law on the lips of scientists for centuries. The issue of circumventing the law arises in those areas where a person has the right to exercise his will to choose a jurisdiction. At the same time, such an expression of will concerns both the localization of relations by either moving to a certain country or through the autonomy of the will, and the creation of a certain foreign element, which will be associated with a conflicting choice. It is a question of the use of privileges in relation to private freedoms and expression of will in private law, where the concept of circumvention of the law seeks to find its place. However, at the same time, in the spirit of private law, it gives individuals greater private legal freedom. Today, scientists have different views on this problem. The doctrine does not contain an unambiguous legal definition of the concept of circumvention of the law in the IPR, and the legislation of some countries does not contain any relevant provisions. The circumvention of the law can take place only in the sphere of private international law, or in the national legal matter. The article analyzes cases of circumvention of the law; the approaches of scientists to the definition of the essence of the problem of circumvention of the law, to the formulation of the concept of circumvention of the law (with the indication of the subject of circumvention of the law) are systematized and analyzed.

Key words: circumvention of the law in private international law, the effect of the conflict rule, the problems of the conflict rule, private international law, the concept of circumvention of the law, the problem of circumvention of the law.